

تحلیل رابطه سطح شاخص‌های کیفیت زندگی روستاییان و توسعه روستایی مطالعه موردی: بخش جزینک، شهرستان زهک

حمید برقی* - دانشیار جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشکده جغرافیا، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران

یوسف قنبری - دانشیار جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشکده جغرافیا، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران

معصومه کمان باز - دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشکده جغرافیا، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران

نسیم حسین زاده شورنجان - دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشکده جغرافیا، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۸/۰۷

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۷/۲۶

چکیده

کیفیت زندگی به‌عنوان یکی از مفاهیم محوری توسعه در تمام زمینه‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، محیطی، کالبدی و نهادی در سکونتگاه‌های روستایی مطرح می‌باشد، از این رو پژوهش حاضر با رویکرد توصیفی - تحلیلی به بررسی و تحلیل رابطه بین سطح شاخص‌های کیفیت زندگی روستاییان و توسعه روستایی پرداخته است. جامعه آماری تحقیق شامل کلیه خانوارهای روستایی بخش جزینک از توابع شهرستان زهک است که داری ۵۲۲۳ خانوار می‌باشد حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران تعداد ۳۵۷ نفر برآورد شد. و اطلاعات جمع‌آوری شده با استفاده از مدل آنتروپی و SAW، آزمون‌های اسپیرمن و تحلیل واریانس در نرم‌افزار SPSS مورد ارزیابی قرار گرفت. نتایج سطح‌بندی با استفاده از مدل SAW و آنتروپی نشان داد، شاخص‌های کیفیت آموزش و کیفیت اشتغال و درآمد به ترتیب با وزن ۰/۱۸۹ و ۰/۱۱۳ بیشترین میزان را به خود اختصاص داده‌اند. و شاخص‌های کیفیت محیط و کیفیت اوقات فراغت به ترتیب با وزن ۰/۰۰۹ و ۰/۰۲۳ کمترین سطح از نظر شاخص‌های کیفیت زندگی را در میان روستاهای بخش جزینک دارا می‌باشند. همچنین؛ روستاهای جزینک، ندام شرقی و صفدر میربیک به ترتیب با نمره نهایی ۰/۵۸۶، ۰/۵۸۱، ۰/۵۷۶ با بیشترین امتیاز و روستاهای قلعه‌نو، آس قاضی و لچوی به ترتیب با نمره نهایی ۰/۴۹۴، ۰/۴۹۱، ۰/۴۹۱ در رتبه آخر از نظر شاخص‌های کیفیت زندگی قرار دارند. نتایج حاصل از آزمون آماری آزمون تحلیل واریانس گویای آن است که؛ بین ابعاد (اقتصادی، اجتماعی، کالبدی و محیطی) کیفیت زندگی در روستاهای مورد مطالعه تفاوت معناداری مشاهده می‌شود. همچنین نتایج آزمون اسپیرمن گویای آن است که بین سطح شاخص‌های کیفیت زندگی روستاییان و توسعه روستاهای بخش جزینک، رابطه معناداری وجود دارد، و سطح کیفیت زندگی روستاییان در توسعه روستایی نقش مؤثری دارد.

واژگان کلیدی: شاخص‌های کیفیت زندگی، توسعه روستایی، مدل آنتروپی و Saw، بخش جزینک.

مقدمه

یکی از دغدغه‌های مهم به‌ویژه در کشورهای درحال توسعه، رسیدن به سطح قابل قبولی از توسعه در ابعاد مختلف است که توسعه روستایی یکی از ابعاد اولیه و مهم توسعه ملی هر کشور محسوب می‌شود (رضوانی و احمدی، ۱۳۸۸: ۳۶). توسعه روستایی به‌عنوان یک فرآیند تغییرات اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی در محیط روستا، شامل بهبود بازدهی و افزایش اشتغال و درآمد روستاییان، تأمین حداقل قابل قبول سطح تغذیه، مسکن، آموزش و پرورش و بهداشت است (فتحی و همکاران، ۱۳۸۹: ۴۷). آن‌چنان‌که بسیاری از صاحب‌نظران توسعه روستایی آن را فراتر از توسعه شهری در نظر می‌گیرند (ازکیا و حسنی راد، ۱۳۸۸: ۱۰). در این میان؛ کیفیت زندگی به‌عنوان یک ساخت چندبعدی که شامل جنبه‌های روانی، رفاه اقتصادی و اجتماعی و جسمی می‌شود. می‌تواند به‌عنوان شاخص امروزه پیشرفت و توسعه یک اجتماع به شمار آید؛ توافق عمومی در میان محققان، سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان توسعه در خصوص نیاز به مطالعه کیفیت زندگی وجود دارد. در چند دهه اخیر شناخت، اندازه‌گیری و بهبود کیفیت زندگی از اهداف عمده افراد، محققان، برنامه‌ریزان و دولت‌ها بوده است (رضوانی و منصوریان، ۱۳۸۷: ۲). بنابراین علی‌رغم تکثرگرایی مفهومی و عملیاتی، کیفیت زندگی عموماً یک مفهوم چندبعدی است (سی گلیوری، ۲۰۰۷: ۴۱). که با توسعه اقتصادی-اجتماعی و بهبود و بهسازی سطوح زندگی، اهمیت می‌یابد، لذا می‌تواند به‌عنوان ابزاری قدرتمند برای نظارت بر برنامه‌ریزی توسعه اجتماع به کار رود (خراسانی و همکاران، ۱۳۹۳: ۶۶).

کیفیت زندگی مفهومی است که در سال‌های اخیر، به‌واسطه نقشی که در سلامت روان افراد دارد، اهمیت بسزایی یافته است. پایین بودن سطح زندگی در نواحی روستایی و در نتیجه مهاجرت روستاییان به سمت شهرهای بزرگ، مسائل و مشکلات متعدد اجتماعی، اقتصادی، و محیطی را هم در نواحی روستایی و هم در شهرها به دنبال داشته است. نقش و جایگاه روستاها در فرایندهای توسعه اقتصادی، اجتماعی و سیاسی در مقیاس مختلف منطقه‌ای آشکار است. عدم توجه به کیفیت زندگی در نواحی روستایی می‌تواند فقر گسترده، نابرابری فزاینده، رشد سریع جمعیت، بیکاری، مهاجرت، حاشیه‌نشینی و غیره باشد که علت توجه به توسعه روستایی و حتی تقدم آن بر توسعه شهری می‌باشد (خراسانی و همکاران، ۱۳۹۳: ۶۶). بر این اساس، برنامه ریزان توسعه اعتقاد دارند که برنامه‌ریزی‌ها باید همسو با بهبود کیفیت زندگی باشند و هدف برنامه ریزان روستایی نیز ارتقاء و افزایش کیفیت زندگی روستاییان در همه ابعاد و زمینه‌ها می‌باشد با توجه به شرایط جغرافیایی و آب‌وهوایی نامناسب، نوع معیشت و توانایی کمتر در مقابل حوادث، تراکم کم سکونتگاه‌های روستایی، کاهش اشتغال و درآمد در بخش کشاورزی، محدودیت دسترسی به وسایل حمل‌ونقل، ضعف منابع درآمدی و نبود فرصت‌ها و موقعیت‌های شغلی مناسب (پاسبان و لقمجانی، ۱۳۹۸: ۳۴)، از چالش‌های مهم کیفیت زندگی در روستاهای منطقه مورد مطالعه محسوب می‌گردد. از این‌رو؛ انجام مطالعات مرتبط با کیفیت زندگی در روستاهای بخش جزینک از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. بنابراین ارتقای کیفیت زندگی در مناطق روستایی را می‌توان سیاستی مبتنی بر توسعه پایدار روستایی فرض کرد که ما را به یک نوع برنامه‌ریزی و توسعه هدفمند رهنمون می‌سازد و درنهایت، به تغییر در کیفیت زندگی ساکنان روستایی می‌انجامد که در آن، ابعاد مختلف توسعه اقتصادی، اجتماعی و محیطی مورد توجه قرار می‌گیرد. شهرستان زهک در استان سیستان و بلوچستان به‌عنوان منطقه‌ای که دارای حیات روستایی گسترده و پویا می‌باشد، در زمره مناطقی قرار دارد که بررسی کیفیت زندگی نواحی روستایی آن از اهمیت و جایگاه مهمی برخوردار است. هدف اصلی این تحقیق بررسی کیفیت زندگی روستایی تعدادی از روستاهای بخش جزینک در شهرستان زهک است که با استفاده از مؤلفه‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی صورت پذیرفته است از این‌رو؛ در راستای پژوهش حاضر سؤالات ذیل مطرح می‌گردد:

- بین سطح شاخص‌های کیفیت زندگی و توسعه روستایی چه رابطه‌ای وجود دارد؟
- آیا بین ابعاد کیفیت زندگی (اقتصادی، اجتماعی، کالبدی، محیطی) در میان روستاهای مورد مطالعه تفاوت معناداری وجود دارد؟

مبانی نظری

کیفیت زندگی مفهوم وسیعی است که به ارزیابی زندگی در تمام بخش‌های آن می‌پردازد و تحت تأثیر مؤلفه‌هایی چون زمان، مکان، ارزش‌های فردی و اجتماعی قرار دارد از این رو تعریف واحدی که مورد توافق همه باشد ندارد و معانی مختلفی بر آن مترتب است. در زمان حاضر اتفاق نظر چندانی در زمینه مفهوم کیفیت زندگی وجود ندارد، ولی اگر مشترکات این تعارف مدنظر قرار گیرد، در آن صورت می‌توان گفت که کیفیت زندگی عبارت است از شرایط بهتر زندگی که در آن توازن، هماهنگی، مطلوبیت و برابری عادلانه نهادینه شده یا زمینه‌های لازم برای زندگی همراه با سلامت، امنیت، آرامش، نشاط، خلاقیت و زیبایی پدید آمده است (پورطاهری و همکاران، ۱۳۹۰: ۱۶).

کیفیت زندگی مفهومی است که برای ترسیم توسعه و رفاه جامعه به کار می‌رود، به عبارت دیگر این مفهوم منعکس‌کننده شرایط زندگی و رفاه افراد است. در واقع کیفیت زندگی ترویج و توسعه مفاهیم کیفیت، محیط زندگی مردم است تا بهترین شیوه‌های زیستی برای آن‌ها فراهم شود (سجادیان و همکاران، ۱۳۹۲: ۸). توسعه از جمله مفاهیمی است که بازنگری افراد رابطه تنگاتنگی دارد و ناظر بر بالا بردن سطح زندگی از طریق ایجاد شرایط مطلوب و بهینه می‌باشد (خانی و همکاران، ۱۳۹۲: ۱۳۷). حال از آنجایی که بخش عظیمی از جمعیت در مناطق روستایی می‌باشند، توسعه روستایی بخش اجتناب‌ناپذیر توسعه ملی است (میر لطفی و همکاران، ۱۳۹۶: ۱۶۵). توسعه در مفهوم کلی خود به معنای ارتقاء سطح مادی و معنوی جامعه انسانی و ایجاد شرایط مناسب یک زندگی سالم برای همه افراد جامعه است (خاکپور و همکاران، ۱۳۹۷: ۷۴) هرچند ارتقای کیفیت زندگی در مقیاس‌های فردی و اجتماعی در سکونتگاه‌های روستایی از دیرباز مورد توجه برنامه ریزان بوده اما در دهه‌های اخیر و با اولویت یافتن هدف اجتماعی توسعه و تدوین آن‌ها در قالب برنامه‌های توسعه، به تدریج نگرش انسانی و جامعه‌شناختی درباره کیفیت زندگی در نوشتارهای توسعه و همچنین برنامه‌ریزی‌ها و سیاست‌گذاری‌های کلان کشورهای پیشرفته راه‌یافته است (خراسانی و همکاران، ۱۳۹۳: ۶۸). از دیگر مواردی که توجه به کیفیت زندگی را ایجاد کرده است عبارت‌اند از: شناخت این بخش توسعه که توسعه فقط اقتصادی نیست بلکه اجتماعی و در نهایت بشری است. شناخت بخشی از جنبه‌های محیطی که یا توسعه محافظ پایداری محیط است و اینکه می‌تواند این شناخت از نظر اجتماعی پایدار باشد و آن را برای بهبود کیفیت زندگی به کار ببرد (حسینی نژاد و همکاران، ۱۳۹۵: ۱۷۳). وجه مشترک این دیدگاه‌ها را می‌توان چنین بیان نمود که کیفیت زندگی به عنوان اصطلاحی کلی، مفهومی برای نشان دادن چگونگی برآورده شدن نیازهای انسانی و نیز معیاری برای درک رضایت یا نارضایتی افراد و گروه‌ها از ابعاد مختلف زندگی در سکونتگاه‌ها است (فتاحی و حاجی پور، ۱۳۹۱: ۷۲). برخی از تعاریف کیفیت زندگی در جدول (۱) مطرح شده است.

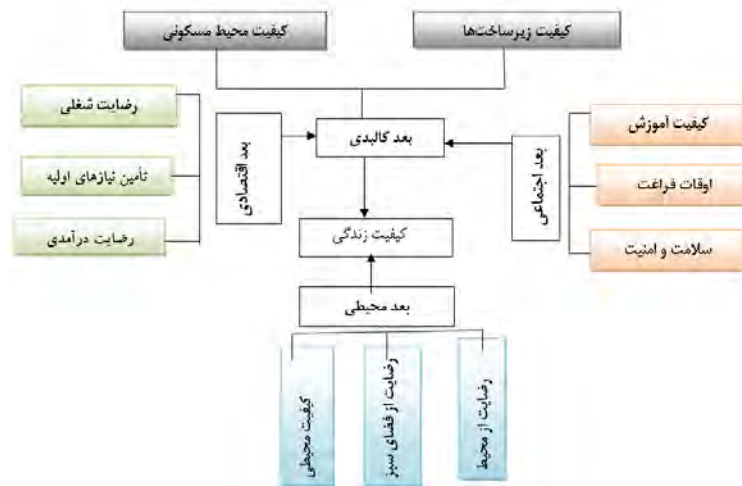
جدول ۱. برخی از تعاریف منتخب کیفیت زندگی از دیدگاه محققین

محقق	تعاریف
جکسون، ۲۰۰۵	میزان توانایی هر فرد جهت دنبال کردن اهداف و ارزش‌ها نشان‌دهنده میزان کیفیت زندگی آن فرد می‌باشد.
داس، ۲۰۰۸	کیفیت زندگی به عنوان بهزیستی و یا عدم بهزیستی مردم و محیط زندگی آن‌ها می‌باشد.
سازمان بهداشت جهانی	ادراک فرد از موقعیت زندگی خود در چارچوب نظام‌های فرهنگی و ارزشی است که در آن زندگی می‌کند و با اهداف، معیارها و دغدغه‌های او رابطه دارد.
سیف‌الدینی، ۱۳۸۱	کیفیت زندگی، واژه‌ای پیچیده در ارتباط با شرایط و وضعیت جمعیت، در یک ناحیه است.

شارپ، برای ارزیابی شاخص‌های کیفیت زندگی، ضوابطی را برمی‌شمرد، به نظر وی، باید شاخص کیفیت زندگی، از داشتن یک هدف روشن چرایی، بر پایه نظریه‌ای محکم و متقن پی‌ریزی شده باشد و در قالب یک شاخص واحد ارائه شود؛ اما درعین حال، باید بتواند حوزه‌های متفاوت را پوشش دهد. همچنین، باید شاخص کیفیت زندگی، افزون برداشتن اعتبار و روایی، حساسیت نیز داشته باشد؛ و طراحان را برای ارزیابی و توسعه برنامه‌ها در سطح فردی، خانوادگی، اجتماعی، ملی و بین‌المللی کمک کند. با لحاظ کردن و در نظر داشتن ضوابط و ملاک‌های مطرح‌شده، اینک طرح شاخص‌هایی برای مؤلفه‌های عمده کیفیت زندگی را مشاهده می‌کنیم، هر چند مؤلفه‌های مطرح‌شده در مواردی به صورت مؤلفه غالب مورد بررسی نظری و تجربی قرار گرفته‌اند، اما بررسی و مطالعه کیفیت زندگی توجه بدین مؤلفه و شاخص‌ها به صورت یکجا را طلب می‌کند (فرجی سبکبار و همکاران، ۱۳۹۰: ۳۴).

جهت اندازه‌گیری کیفیت زندگی از دودسته مؤلفه‌های عینی و مؤلفه‌های ذهنی استفاده می‌شود (غفاری و امید، ۱۳۹۰: ۲۳). آنچه در اصطلاح مؤلفه‌های عینی کیفیت زندگی نامیده می‌شود، عموماً بر متغیرهای اجتماعی و اقتصادی متمرکز است، اما مؤلفه‌های ذهنی کیفیت زندگی بر اطلاعات به‌دست‌آمده از گزارش‌های شخصی افراد از تجارب زندگی خود تمرکز دارد و درواقع مکمل مؤلفه‌های اجتماعی و اقتصادی به شمار می‌رود (خراسانی و همکاران، ۱۳۹۳: ۶۸). درواقع؛ مناسب است که شاخص‌های عینی و ذهنی با هم ترکیب شوند، زیرا شاخص‌های عینی این اجازه را می‌دهند که بینشی از رضایت فرد و هر آنچه برای مردم رضایت‌بخش است، به دست آید؛ و شاخص‌های عینی نیز برای سنجش ابعادی از محیط که سنجش آن‌ها مشکل است، مناسب می‌نماید (برقی و همکاران، ۱۳۹۷: ۱۵۱). الگوهای جدید توسعه مفهوم کیفیت زندگی و رفاه اجتماعی را در رأس هرم توسعه قرار می‌دهند. با این حال، این مفاهیم کار برنامه ریزان را دشوارتر و پیچیده‌تر می‌سازد؛ زیرا باید مفهوم کیفیت زندگی را به‌گونه‌ای عینی‌تر مشخص نمود و اجزای اساسی آن را معین و به نحوی تعریف عملیاتی نمود تا به صورتی درآید که با شرایط عملی برنامه‌ریزی و سیاست‌های توسعه همساز باشد (رحیمی و همکاران، ۱۳۹۵: ۲۴). این نیاز به تدارک شاخص‌هایی برای کیفیت زندگی جهت تعیین اجزا و روابط این اجزا با یکدیگر و اندازه‌گیری و برنامه‌ریزی برای آن‌ها می‌انجامد؛ (کامپب، ۲۰۰۳: ۱۱).

به این ترتیب، کیفیت زندگی روستایی بیانگر شرایطی است که میزان بهره‌مندی، برخورداری، بهزیستی و رفاه فردی یا اجتماعی در روستاها را نشان می‌دهد و با استفاده از شاخص‌های معین عینی (اقتصادی، اجتماعی، محیطی و کالبدی) و ذهنی (رضایتمندی) می‌توان به شرایط زیست فرد یا جامعه روستایی پی برد بنابراین زندگی با کیفیت مناسب در مناطق روستایی زمانی توسعه می‌یابد که دولت‌ها بتوانند فرآیندهای اقتصادی، اجتماعی و محیطی تأثیرگذار را به سطح روستا بکشانند (پاسبان و لقمجانی، ۱۳۹۸: ۳۴) از آنجایی که امروزه کیفیت زندگی به‌عنوان یکی از اصلی‌ترین مسائل در بهینه‌سازی محیط زندگی انسان‌ها و توسعه مطرح می‌شود، بنابراین مطالعه و بررسی سطح شاخص‌های کیفیت زندگی به‌منظور شناسایی نارسایی‌های موجود در روستاهای مختلف و ارائه تصویری از درجه برخورداری از رفاه، و ارائه الگوی مناسب جهت برنامه‌ریزی آتی برای دستیابی به توسعه روستایی در منطقه مورد بررسی ضروری می‌باشد. شکل (۱) مدل مفهومی پژوهش را نشان می‌دهد.

شکل ۱. مدل مفهومی پژوهش

از مطالعات صورت گرفته در رابطه با موضوع تحقیق می‌توان به مطالعات، ایلانلو و زبیدی (۱۳۹۷)، در بررسی جغرافیایی توسعه پایدار با رویکرد شاخص کیفیت زندگی به این نتیجه دست یافتند که از میان شاخص‌های کیفیت زندگی شاخص‌های مربوط به عوامل زیست‌محیطی کمترین رتبه را کسب کرده و به‌عنوان بحرانی‌ترین شاخص شناخته شدند. لذا می‌بایست مراحل و پاسخ‌دهی و کنترل این دسته از عوامل زیست‌محیطی را در اولویت اقدامات واکنشی و مدیریت خود قرار داد.

نتایج مطالعات دانایی و همکاران (۱۳۹۶)، در رابطه با نقش شاخص‌های (اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و کالبدی) کیفیت زندگی در توسعه پایدار روستایی نشان داد که شاخص‌های اجتماعی و فرهنگی شرایط مطلوبی دارند اما شاخص‌های زیست‌محیطی و کالبدی و اقتصادی شرایط خوبی ندارند و پایین‌تر از میزان متوسط ارزیابی شده‌اند. از این‌رو؛ شاخص‌های مطلوب توسعه پایدار در این روستاها در بیشتر سطوح پایین‌تر از حد معمول‌اند و نقش بازدارنده‌ای در روند توسعه روستایی، پایداری و بهبود وضعیت روستائیان دارند.

احد نژاد و همکاران (۱۳۹۶)، در بررسی خود از ارزیابی توسعه درون‌زای بافت مرکزی شهرها با تأکید بر شاخص‌های کیفیت زندگی به مطلوبیت کیفیت زندگی در دوره بعد از توسعه درون‌زا نسبت به دوره قبل از آن اشاره دارند. سانچز و همکاران (۲۰۱۸)، مطالعه زمانی و فضایی کیفیت زندگی در اندلس را مورد بررسی قرار داده‌اند. نتایج تحقیق آن‌ها نشان داد که شاخص‌های جمعیت‌شناختی، درآمد، شبکه‌های با سرعت بالا، بیشترین تأثیر را در تعیین سطح کیفیت زندگی خانوارهای مورد مطالعه داشته است.

سینترو و همکاران (۲۰۱۴)، در پژوهشی به بررسی عوامل مؤثر بر سلامت روانی و تأثیر آن بر کیفیت زندگی را مورد قراردادند. نتایج نشان داد که از نظر سالمندان، رفاه عمومی، دسترسی به خدمات، و کیفیت آن رضایت‌بخش بوده است. در حالی که به اعتقاد افراد غیر سالمند، به‌استثنای دسترسی به حمل‌ونقل عمومی، بقیه موارد وضعیت رضایت‌بخشی داشته است.

کلس (۲۰۱۲)، دستیابی به یک دیدگاه زیست‌محیطی را راهی پایدار برای دستیابی به کیفیت زندگی مناسب دانست و اظهار داشت که نباید نقش شرایط توسعه اقتصادی را در بالا بردن سطح کیفیت زندگی در تمام زمینه‌ها نادیده گرفت. گلوبووا (۲۰۱۴)، در بررسی شهرهای میلیونی روسیه به این نتیجه دست یافت که کنزاداری بیشترین توسعه اجتماعی و اوماسک دارای بیشترین توسعه اقتصادی می‌باشد.

روش پژوهش

پژوهش حاضر به‌عنوان یک مطالعه نظری - کاربردی از مجموعه‌ای از روش‌های توصیفی، پیمایشی و تحلیلی بهره گرفته است و عمده اطلاعات اخذشده در سطح جامعه نمونه، به‌صورت تکمیل پرسشنامه نهایی پس از تأیید آن در مرحله کارشناسی و نیز در مرحله پیش‌آزمون (روایی) بوده است و پایایی آن با استفاده از ضریب آلفا کرونباخ در این رابطه $a=0/82$ برآورد گردیده، که با توجه به آستانه‌های در نظر گرفته‌شده در منابع علمی معتبر، از قابلیت اعتماد مطلوبی برخوردار است (سکاران، ۱۳۸۱: ۱۰۶). جامعه آماری تحقیق شامل کلیه خانوارهای روستایی بخش جزینک از توابع شهرستان زهک است که داری ۵۲۲۳ خانوار می‌باشد. پس از پیش‌آزمون پرسشنامه و محاسبه واریانس متغیرهای اصلی از طریق رابطه کوکران، با جایگزینی این مقدار در فرمول کوکران تعداد حجم نمونه تعداد ۳۵۷ نفر برآورد شده است که جهت قابلیت تعمیم بیشتر ۳۶۰ پرسشنامه به‌صورت تصادفی انتخاب و در ۱۷ روستا واقع در بخش جزینک تکمیل گردیده است. پژوهش حاضر همانند سایر تحقیقات دارای دو زیر بخش عمده بوده است. بخش اول را مطالعات اسنادی و کتابخانه‌ای جهت بررسی مواردی چون ادبیات نظری موضوع و پیشینه تحقیق به خود اختصاص داده و بخش دوم در قالب پژوهش میدانی و پیمایشی جهت جمع‌آوری اطلاعات در روستاهای نمونه انجام پذیرفته و جهت تحلیل این قسمت از مدل‌های وزن دهی تصمیم‌گیری چند شاخصه آنتروپی شانون و saw استفاده گردیده است. و همچنین به‌منظور تحلیل داده‌ها نیز با استفاده از نرم‌افزار spss از آزمون‌های آماری تحلیل واریانس و همبستگی اسپیرمن جهت بررسی سطح کیفیت زندگی برای تحلیل بهره گرفته شد.

در اجرای این پژوهش کوشش بر آن بوده است که ابتدا با مطالعات کتابخانه‌ای و مشاهدات میدانی شاخص‌هایی در ابعاد اقتصادی، اجتماعی، زیست‌محیطی و کالبدی متناسب با شرایط محدوده مورد مطالعه برای تعیین سطح کیفیت زندگی روستاییان مشخص شود. در نهایت برای سنجش اطلاعات، از چهار بعد کلی، ۶ مؤلفه و ۳۶ متغیر جهت تحلیل سطح کیفیت زندگی روستاییان مورد ارزیابی قرار گرفته است. (جدول ۳).

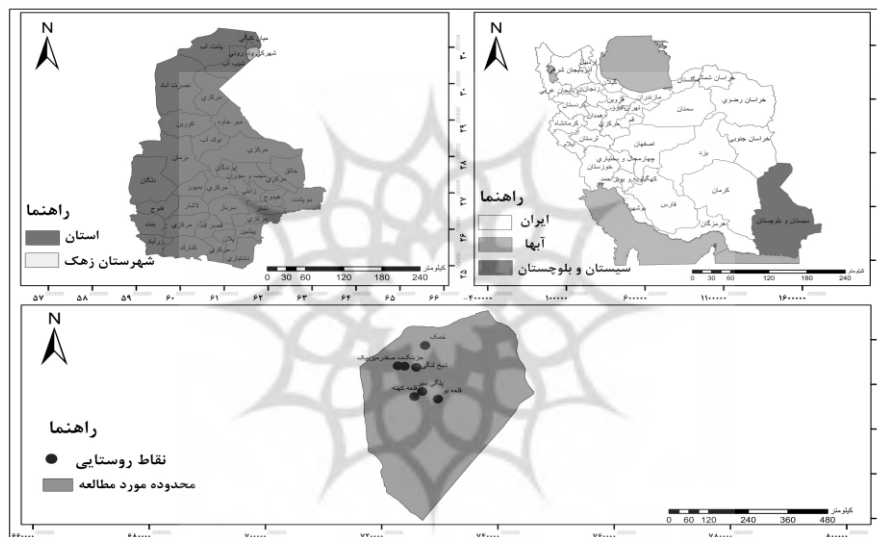
جدول ۳. ابعاد، مؤلفه‌ها و متغیرهای کیفیت زندگی

ابعاد	مؤلفه	متغیر	تعداد گویه	منابع
اقتصادی و نهادی	کیفیت اشتغال و میزان درآمد	رضایت از درآمد، رضایت از میزان پس‌انداز، رضایت شغلی، تأمین هزینه مواد خوراکی و غذایی نسبت به درآمد خانوار، میزان سرمایه‌گذاری، تمایل به سرمایه‌گذاری در خارج از روستا، دسترسی به مسئولین امور روستا، عملکرد نهادهای دولتی (پرداخت وام و...)، دسترسی آزاد به اخبار و اطلاعات	۱۰	(رحمتی و جمشیدی، ۱۳۹۴) (ابراهیم‌زاده و رحمانی، ۱۳۹۴: ۹)
		کیفیت آموزش دبیرستان، مدارس با کیفیت مناسب،	۲	(محمودی آذر و هاشم‌پور، ۱۳۹۶: ۲۱۷). (صالح پور و جلالیان، ۱۳۹۶: ۴۲۴)
اجتماعی	سلامت و امنیت	شاخص دسترسی به مراکز بهداشتی و درمانی، (خانه بهداشت، درمانگاه، حمام و مانند این‌ها)، داشتن برنامه غذایی مناسب (مصرف هفتگی مواد پروتئینی در برنامه غذایی، مصرف هفتگی میوه)، دسترسی به پاسگاه و پلیس در لحظات اضطراری، وجود امنیت در روستا، داشتن اتحاد و همبستگی، مشارکت افراد (همکاری با شوراها و دهیار در امور مربوط به روستا، کمک مالی و...)، میل به ماندگاری	۷	Choguill, C.L., 2008 (حسین زاده و همکاران، ۱۳۹۶: ۵۰)
	اوقات فراغت	توان خانواده برای مسافرت سالانه، دسترسی به مراکز فرهنگی - هنری (تئاتر، سینما). امکانات مناسب ورزشی.	۳	(حسین زاده و همکاران، ۱۳۹۶: ۵۰)
		(رضایت از محله مسکونی، (رضایت از تسهیلات مسکن (نور،		

کیفیت محیط مسکونی	سیستم سرمایشی، گرمایشی، حمام و...، به‌کارگیری مواد و مصالح مقاوم در ساخت مسکن، وجود خانه‌های نوساز و بادوام)	۴	رحمتی و جمشیدی، ۱۳۹۴ (ابراهیم‌زاده و رحمانی، ۱۳۹۴: ۹).
کیفیت زیرساخت‌ها	(دسترسی به حمل‌ونقل عمومی، دسترسی به مراکز خرید کالاهای اساسی، دسترسی به جایگاه توزیع).	۳	Bonaiuto, etal, 2003 (محمودی آذر و هاشم‌پور، ۲۱۷:۱۳۹۶).
کیفیت محیطی	وجود جایگاه دفن زباله، رضایت از محیط روستا از نظر حیوانات مزاحم و ولگرد، رضایت از فضای سبز، رضایت از کیفیت آب، رضایت از آب‌وهوا)	۵	نقوی و همکاران (۲۱۲:۱۳۹۷). (محمودی آذر و هاشم‌پور، ۲۱۷:۱۳۹۶).

محدوده مورد مطالعه

بخش جزینک شهرستان زهک در شمال استان سیستان و بلوچستان می‌باشد. این بخش از شرق و جنوب شرق به کشور افغانستان و از شمال و غرب با شهرستان زابل هم‌جوار است. این بخش دارای دو دهستان به نام‌های جزینک و خمک می‌باشد. جمعیت بخش جزینک شهرستان زهک در سال ۱۳۹۰ (۵۲۲۳ خانوار) برابر با ۲۰۴۳۷ نفر بوده است (شکل ۲).

شکل ۲. محدوده مورد مطالعه در سطح شهرستان و استان

بحث و یافته‌ها

به‌منظور سنجش کیفیت زندگی از روش‌های متعددی استفاده می‌شود که بر اساس هدف مطالعه و سطح تخصص و شیوه تحلیل متفاوت است. در این تحقیق شاخص‌های مختلف بررسی شد که این شاخص‌ها در ۴ بعد و ۶ مؤلفه جدول (جدول ۳). دسته‌بندی شدند. به‌منظور قیاس میزان برخورداری روستاها، برای هر یک از گزینه‌های خیلی زیاد، زیاد، متوسط، کم، خیلی کم، که در پرسشنامه لحاظ شده است، وزن نهایی در نظر گرفته شده است از ضرب سهم هر یک از گزینه‌ها با وزن آن گزینه و مجموع تمامی وزن‌ها برای هر یک از روستاها، میزان وزن نسبی هر یک از روستاها محاسبه گردیده است. درنهایت برای تعیین رتبه کیفیت زندگی محلات از متد SAW استفاده شده است (اصغرپور، ۱۳۸۷: ۱۹۶). برای استفاده از تکنیک SAW ابتدا وزن هر یک از شاخص‌ها با استفاده از تکنیک آنتروپی تعیین می‌گردد.

گام اول در روش آنتروپی، تشکیل ماتریس داده‌هاست. (رابطه ۱). $[x_{ij}]_{m \times n}$

گام دوم: ماتریس را نرمال می‌کنیم. یعنی اگر تعارض یا ناسازگاری بین شاخص‌ها وجود دارد برطرف می‌کنیم یا

به عبارت دیگر در این مرحله؛ در صورت لزوم (وجود شاخص‌های منفی) رفع اختلاف مقیاس انجام می‌شود. (رابطه ۲)

$$2) N = [nij]_{m \times n} = nij = \frac{xj}{\sum xij}$$

گام سوم: سپس میزان آنتروپی هر معیار را به دست می‌آوریم (رابطه ۳).

Ln_x را محاسبه می‌کنیم. سپس درایه‌ها یا عناصر هر ستون را با یکدیگر جمع می‌کنیم تا به یک بردار سطری برسیم که حاصل آن منفی است و آن‌ها را در ضربی به نام ضریب $K = \frac{-1}{Ln(x)}$ ضرب می‌کنیم. در نتیجه در این مرحله Ej به دست می‌آید که بیان‌کننده بی‌نظمی در محتوای شاخص Z است و چون به دنبال نظر یا کارکرد تغییرپذیری محتوای اطلاعاتی هر شاخص هستیم.

$$3) E_j = k \cdot \sum_{i=1}^n [nij \cdot Ln(nij)]$$

$$K = \frac{-1}{Ln(m)}$$

(M: تعداد گزینه‌ها، گزینه‌ها، افراد پاسخگو)

گام چهارم: مقدار عدم اطمینان یا ضد آنتروپی که وزن هر معیار را نشان می‌دهد به دست می‌آوریم (رابطه ۴)

$$4) D_j = (1 - E_j)$$

گام پنجم: تعیین وزن شاخص‌ها (w_j) از رابطه (۵).

$$5) w_j = \frac{d_j}{\sum d_j}$$

تشکیل ماتریس تصمیم:

در این مرحله M گزینه و n شاخص مورد مطالعه ویژگی‌های مربوط به هر یک از آن‌ها با x_i نشان داده می‌شود، فهرست می‌شود. برای هر گزینه مجموعه‌ای از شاخص‌ها وجود دارد که مقدار آن به صورت x_{ij} نشان داده می‌شود. ماتریس تصمیم متشکل از گزینه‌ها (سطرها) و معیارها (ستون‌ها) می‌باشد. گزینه‌ها، روستاهای بخش جزینک است و معیارها، ۶ شاخصی هستند که پیش‌تر به آن‌ها اشاره شد. جدول (۴) ماتریس اولیه اطلاعات تصمیم‌گیری حاصل از پرسشنامه را نشان می‌دهد.

جدول ۴. ماتریس داده‌های خام (ماتریس تصمیم‌گیری)

شاخص	کیفیت اشتغال	کیفیت آموزش	کیفیت اوقات فراغت	کیفیت سلامت و امنیت	کیفیت محیط	کیفیت زیرساخت
روستا						
آس قاضی	2/1616	2/9318	1/8182	2/5974	2/0909	2/5455
صفدر میربیک	3/0598	2/7308	2/9487	2/6813	2/5692	2/5897
جزینک	2/6889	3/0167	3/0889	2/9143	2/14	2/9889
ندام شرقی	2/3426	3/0417	2/9722	3/0119	1/95	3/3333
قلعه کهنه	2/6863	2/75	2/7941	2/8739	2/0471	2/3235
پلگی سید	2/5476	2/8036	2/3571	3/051	1/7857	2/2857
الری	2/6	2/5667	2/4222	2/9714	1/8267	2/3778
ده سرحدی	2/6869	2/1818	2/5455	2/6883	2/0545	2/303
گوری	2/3805	2/4167	2/9596	3/0823	2/297	2/798
نوری	2/4444	2/3929	3/0714	3/0408	2/5571	2/1667
کندرک	2/3922	2/8088	2/8627	3/0336	2/3529	2/549
لچوی	2/5159	2/8393	2/3333	2/6429	1/8429	1/9762
خمک	2/5424	2/6398	2/3559	2/7191	2/1322	2/0452
حسین آبادی	2/7593	2/6458	2/4444	2/5476	2/1333	2
شیخ لنگی	2/3095	2/7143	3/1429	3/1837	2/2429	1/9762
قلعه‌نو	2/6173	2/5167	2/437	2/5302	2/0622	2/0815

قلعه رستم	2/7315	2/1042	3/0278	2/4881	2/4167	1/9444
sum	43/47	45/10	45/58	48/06	36/50	40/28

پس از تشکیل ماتریس داده‌ها به منظور یکسان کردن مقیاس داده‌ها یا به عبارتی بی مقیاس کردن اقدام به نرمال‌سازی داده‌ها از رابطه (۲) گردید و بدین ترتیب "ماتریس نرمال شاخص‌های کیفیت زندگی" طبق جدول (۵)، تشکیل شد.

جدول ۵. ماتریس نرمال شاخص‌های کیفیت زندگی

$\sum_{i=1}^n x_i$	کیفیت اشتغال	کیفیت آموزش	کیفیت اوقات فراغت	کیفیت سلامت و امنیت	کیفیت محیط	کیفیت زیرساخت
آس قاضی	0/050	0/065	0/040	0/054	0/057	0/063
صفدر میربیک	0/070	0/061	0/065	0/056	0/070	0/064
جزینک	0/062	0/067	0/068	0/061	0/059	0/074
ندام شرقی	0/054	0/067	0/065	0/063	0/053	0/083
قلعه کهنه	0/062	0/061	0/061	0/060	0/056	0/058
پلگی سید	0/059	0/062	0/052	0/063	0/049	0/057
الری	0/060	0/057	0/053	0/062	0/050	0/059
ده سرحدی	0/062	0/048	0/056	0/056	0/056	0/057
گوری	0/055	0/054	0/065	0/064	0/063	0/069
نوری	0/056	0/053	0/067	0/063	0/070	0/054
کندرک	0/055	0/062	0/063	0/063	0/064	0/063
لچوی	0/058	0/063	0/051	0/055	0/050	0/049
خمک	0/058	0/059	0/052	0/057	0/058	0/051
حسین آبادی	0/063	0/059	0/054	0/053	0/058	0/050
شیخ لنگی	0/053	0/060	0/069	0/066	0/061	0/049
قلعه‌نو	0/060	0/056	0/053	0/053	0/056	0/052
قلعه رستم	0/063	0/047	0/066	0/052	0/066	0/048

برآورد آنتروپی شاخص‌ها (E_j)، درجه انحراف (d_j) و اهمیت شاخص‌ها نسبت به هم (W_j) در این پژوهش چهار بعد کلی، ۶ مؤلفه و ۳۶ متغیر جهت سنجش سطح کیفیت زندگی استفاده شده است. جهت تحلیل سطح کیفیت آنتروپی شاخص‌های مطرح در کیفیت زندگی (E_j) از رابطه $E_j = k \cdot \sum_{i=1}^n [nij \cdot \ln(nij)]$ محاسبه شد و با محاسبه درجه انحراف (d_j) و اوزان شاخص‌ها (W_j) از روابط $w_j = \frac{d_j}{\sum d_j}$ و $D_j = (1 - E_j)$ (۵) اهمیت شاخص‌های مطرح کیفیت زندگی در روستاهای بخش جزینک برآورد شد. همان‌طور که در روش‌شناسی پژوهش نیز اشاره شد به منظور تعیین وزن و اهمیت شاخص‌های منتخب کیفیت زندگی با استفاده از نظرات پاسخگویان از ضریب آنتروپی استفاده گردید. در نهایت وزن نهایی به دست آمده برای شاخص‌ها، در داده‌ها (گویه‌ها) به دست آمده از پرسشنامه پاسخگویان ضرب شد، تا نتایج به دست آمده واقعی‌تر و دقیق‌تر شوند در جدول (۶) وزن اختصاص یافته به هر یک از شاخص‌های منتخب کیفیت زندگی روستاهای مورد مطالعه محاسبه و ارائه شده است. طبق جدول (۶)، شاخص‌های کیفیت آموزش و کیفیت اشتغال و درآمد شامل: (دسترسی به مکان‌های آموزشی (مهدکودک، دبستان، دبیرستان، مدارس با کیفیت مناسب، رضایت از درآمد، رضایت از میزان پس انداز، رضایت شغلی، تأمین هزینه مواد خوراکی و غذایی نسبت به

درآمد خانوار، میزان سرمایه‌گذاری، تمایل به سرمایه‌گذاری در خارج از روستا، دسترسی به مسئولین امور روستا، عملکرد نهادهای دولتی (پرداخت وام و...)، دسترسی آزاد به اخبار و اطلاعات، به ترتیب با وزن ۰/۱۸۹ و ۰/۱۱۳ بیشترین میزان را به خود اختصاص داده‌اند. و شاخص‌های کیفیت محیط و کیفیت اوقات فراغت شامل: (وجود جایگاه دفن زباله، رضایت از محیط روستا از نظر حیوانات مزاحم و ولگرد، رضایت از فضای سبز، رضایت از کیفیت آب، رضایت از آب‌وهوا، توان خانواده برای مسافرت سالانه، دسترسی به مراکز فرهنگی- هنری (تئاتر، سینما). امکانات مناسب ورزشی.) به ترتیب با وزن ۰/۰۰۹ و ۰/۰۳۳ کمترین سطح از نظر شاخص‌های کیفیت زندگی را در میان روستاهای بخش جزینک دارا می‌باشند. همچنین شاخص‌های کیفیت سلامت و امنیت و کیفیت زیرساخت شامل: (دسترسی به مراکز بهداشتی و درمانی، خانه بهداشت، درمانگاه، حمام و مانند این‌ها)، داشتن برنامه غذایی مناسب (مصرف هفتگی مواد پروتئینی در برنامه غذایی، مصرف هفتگی میوه)، دسترسی به پاسگاه و پلیس در لحظات اضطراری، وجود امنیت در روستا، داشتن اتحاد و همبستگی، مشارکت افراد (همکاری با شوراها و دهیار در امور مربوط به روستا، کمک مالی و...)، میل به ماندگاری، (دسترسی به حمل‌ونقل عمومی، دسترسی به مراکز خرید کالاهای اساسی، دسترسی به جایگاه توزیع) به ترتیب با دارا بودن وزن ۰/۰۴۹ و ۰/۰۸۰ دارای حد مطلوب می‌باشند.

وضعیت سلامت روستاییان به علت ضعف پایه‌های معیشتی و در کنار آن تشدید محدودیت‌های محیطی در مخاطره است؛ زیرا در سال‌های اخیر کاهش یا توقف جریان آب ورودی رودخانه هیرمند به سیستان سبب کاهش پوشش گیاهی و افزایش فرسایش خاک شده است این عوامل شرایط مناسبی را برای افزایش طوفان‌های گردوغبار و حرکت ماسه‌های روان به سوی روستاهای این ناحیه مهیا کرده است که باعث افزایش مشکلات چشمی و تنفسی و خسارت به تأسیسات زیربنایی شده است. همچنین وضعیت بهداشت و سلامت ساکنان روستاهای مورد مطالعه، به دلیل رها شدن فاضلاب‌های خانگی در سطح معابر برخی از روستاها، نبود دسترسی مناسب و کافی به خدمات بهداشتی و درمانی و فقدان تنوع غذایی و نامناسب بودن آن در شرایط نامطلوبی می‌باشد.

جدول ۶. برآورد آنتروپی شاخص‌ها (Ej)، درجه انحراف (dj) و اهمیت شاخص‌ها نسبت به هم (Wj)

[nij*Ln nij]	کیفیت زیرساخت	کیفیت محیط	کیفیت سلامت و امنیت	کیفیت اوقات فراغت	کیفیت آموزش	کیفیت اشتغال
آس قاضی	-0/17	-0/16	-0/16	-0/13	0/00	-0/15
صفدر میربیک	-0/18	-0/19	-0/16	-0/18	0/00	-0/19
جزینک	0/00	-0/17	0/00	-0/18	0/00	0/00
ندام شرقی	0/00	-0/16	0/00	0/00	0/00	0/00
قلعه کهنه	-0/16	-0/16	-0/17	-0/17	-0/17	0/00
پلگی سید	-0/16	-0/15	-0/18	-0/15	0/00	0/00
الری	0/00	-0/15	-0/17	-0/16	0/00	0/00
ده سرحدی	-0/16	-0/16	-0/16	-0/16	0/00	-0/17
گوری	0/00	-0/17	-0/18	-0/18	0/00	-0/16
نوری	0/00	-0/19	0/00	-0/18	0/00	0/00
کندرک	-0/17	-0/18	-0/17	-0/17	0/00	-0/16
لچوی	-0/15	-0/15	-0/16	-0/15	-0/17	-0/16
خمک	-0/15	-0/17	-0/16	-0/15	0/00	0/00
حسین آبادی	-0/15	-0/17	-0/16	-0/16	0/00	-0/18
شیخ لنگی	-0/15	-0/17	-0/18	-0/18	-0/17	-0/16
قلعه‌نو	-0/15	-0/16	-0/16	-0/16	0/00	0/00
قلعه رستم	-0/15	-0/18	-0/15	-0/18	0/00	-0/17
$\sum [nij*Ln nij]$	-1/912	-2/828	-2/312	-2/646	-0/514	-1/497
یا $k*\sum [nij*Ln nij]$	0/649	0/960	0/785	0/899	0/174	0/508

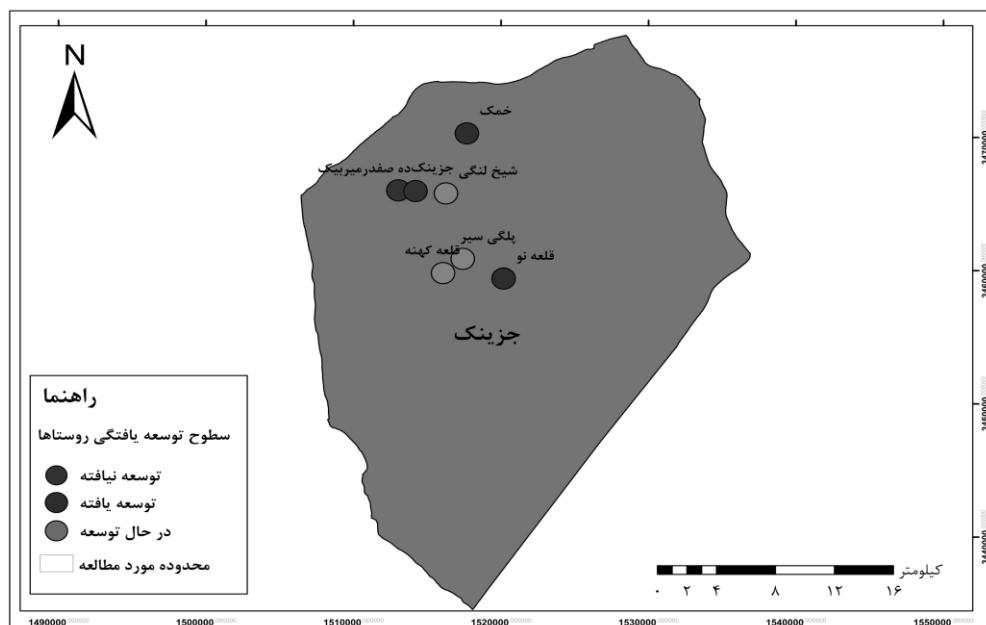
Ej						
dj	0/492	0/826	0/101	0/215	0/040	0/351
Wj	0/113	0/189	0/023	0/049	0/009	0/080

طبقه‌بندی سطح کیفیت زندگی روستاهای مورد مطالعه بر مبنای مدل (saw)

جهت تعیین سطح کیفیت زندگی خانوارهای ساکن در روستاهای مورد مطالعه، داده‌های مندرج در پرسشنامه در قالب معیارها و شاخص‌های مرتبط با هر یک از معیارها با استفاده از روش آنتروپی (جدول - تا -) تعیین وزن شده و سپس با استفاده از رابطه $S_i = \sum_{j=1}^n n_{ij} \times w_j; \forall i$ در قالب روش saw (جدول) روستاها طبقه‌بندی شده است. همان‌گونه که جدول ( ) نشان می‌دهد در توصیف کیفیت زندگی روستاها که بر مبنای روش saw صورت گرفته است، روستاهای جزینک، ندام شرقی و صفدر میربیک به ترتیب با نمره نهایی ۰/۵۸۶، ۰/۵۸۱، ۰/۵۷۶ با بیشترین امتیاز از مناسب‌ترین وضعیت از نظر شاخص‌های کیفیت زندگی برخوردارند. این روستاها به دلیل دسترسی به محورهای مواصلاتی اساسی (محور مواصلاتی جاده ترانزیت و خط آهن در حال ساخت چابهار به مرز افغانستان و مرز میلک (ارتباط ایران و آسیای میانه)) و مرکزیت بخش همچنین پایداری سکونتگاه‌ها، هم‌جواری با جنگل جزینک و شرایط مساعد محیطی (استقرار در مسیر رودخانه هیرمند) و پتانسیل بسیار خوب جهت کشاورزی و همچنین دارا بودن چشم‌اندازهای طبیعی بسیار زیبا از موقعیت ممتازی برای توسعه در ابعاد مختلف برخوردار می‌باشند. درحالی‌که روستاهای قلعه‌نو، آس قاضی و لچوی به ترتیب با نمره نهایی ۰/۴۹۴، ۰/۴۹۴، ۰/۴۹۱ در رتبه آخر قرار می‌گیرند درواقع؛ روستای مورد نظر به دلیل شرایطی از جمله کیفیت نامناسب اکثر راه‌های ارتباطی، فقدان هرگونه سیستم جمع‌آوری و تصفیه فاضلاب، تردد خودروهای حمل سوخت، عدم وجود شرکت‌های تعاونی و دور بودن از مرکزیت بخش دارای سطح پایین‌تری از نظر شاخص‌های کیفیت زندگی می‌باشند. برای درک بیشتر از سلسله‌مراتب سطح توسعه روستاها مورد مطالعه، نتایج جدول (۷) در قالب شکل (۳) نشان داده شده است.

جدول ۷. رتبه‌بندی روستاهای مورد مطالعه بر مبنای شاخص‌های کیفیت زندگی

رتبه	جمع	کیفیت زیرساخت	کیفیت محیط	کیفیت سلامت و امنیت	کیفیت اوقات فراغت	کیفیت آموزش	کیفیت اشتغال	$\sum_{j=1}^n n_{ij} * W_j$
16	0/494	0/09811	0/06803	0/08116	0/05935	0/10796	0/07900	آس قاضی
3	0/576	0/09982	0/08359	0/08378	0/09625	0/10056	0/11182	صفدر میربیک
1	0/586	0/11520	0/06962	0/09106	0/10082	0/11109	0/09827	جزینک
2	0/581	0/12848	0/06344	0/09411	0/09701	0/11201	0/08561	ندام شرقی
7	0/537	0/08956	0/06660	0/08980	0/09120	0/10127	0/09817	قلعه کهنه
9	0/515	0/08810	0/05810	0/09533	0/07694	0/10324	0/09310	پلگی سید
10	0/513	0/09165	0/05943	0/09285	0/07906	0/09452	0/09502	الری
13	0/501	0/08877	0/06684	0/08400	0/08309	0/08034	0/09820	ده سرحدی
5	0/551	0/10785	0/07473	0/09631	0/09660	0/08899	0/08700	گوری
6	0/539	0/08351	0/08319	0/09502	0/10025	0/08812	0/08933	نوری
4	0/554	0/09825	0/07655	0/09479	0/09344	0/10343	0/08743	کندرک
17	0/491	0/07617	0/05996	0/08258	0/07616	0/10456	0/09195	لچوی
14	0/500	0/07883	0/06937	0/08496	0/07690	0/09721	0/09291	خمک
12	0/504	0/07709	0/06941	0/07960	0/07979	0/09743	0/10084	حسین آبادی
8	0/536	0/07617	0/07297	0/09948	0/10259	0/09995	0/08440	شیخ لنگی
15	0/494	0/08023	0/06709	0/07906	0/07954	0/09268	0/09565	قلعه‌نو
11	0/507	0/07495	0/07863	0/07775	0/09883	0/07749	0/09983	قلعه رستم

شکل ۳. سطوح توسعه‌یافتگی روستاها بر مبنای شاخص‌های کیفیت زندگی

جهت بررسی رابطه سطح شاخص‌های کیفیت زندگی روستاییان و توسعه روستاهای مورد مطالعه؛ با توجه غیر نرمال بودن توزیع آماری از ضریب همبستگی ناپارامتریک اسپیرمن که میزان همبستگی رابطه میان دو متغیر ترتیبی را نشان می‌دهد استفاده شد. نتایج نشان داد، میزان همبستگی بین سطح شاخص‌های کیفیت زندگی و توسعه روستاهای بخش جزینک برابر ۳۸۶ بوده است و سطح معنی‌داری (sig) $0/000$ درصد محاسبه شده است و این در سطح $0/05$ معنی‌دار است. از این رو در سطح اطمینان ۹۹ درصد می‌توان گفت بین سطح شاخص‌های کیفیت زندگی روستاییان و توسعه روستاهای بخش جزینک، رابطه معناداری وجود دارد در واقع؛ با افزایش سطح شاخص‌های کیفیت زندگی میزان توسعه روستاها افزایش می‌یابد و بالعکس با کاهش سطح شاخص‌های کیفیت زندگی روستاییان میزان توسعه روستاها کاهش پیدا می‌کند. بنابراین فرضیه فوق تأیید می‌گردد (جدول ۸).

جدول ۸. ضریب همبستگی بین متغیرها

سطح کیفیت زندگی	توسعه	همبستگی اسپیرمن
۳۸۶	۱	ضریب همبستگی اسپیرمن
$0/000$	$0/000$	(sig) سطح معناداری
۳۶۰	۳۶۰	تعداد مشاهدات (n)

جهت مقایسه تطبیقی روستاهای نمونه از نظر ابعاد کیفیت زندگی از آزمون آماری تحلیل واریانس استفاده شده است، همان‌گونه که جدول (۹) نشان می‌دهد با توجه اینکه معنی‌داری (sig) در همه ابعاد برابر با $0/000$ درصد می‌باشد و این در سطح $0/05$ معنی‌دار است. بنابراین فرض H_0 ، یعنی فرض برابری سطح کیفیت زندگی در روستاهای مورد مطالعه رد شده و فرض مخالف (H_1)، یعنی تفاوت سطح کیفیت زندگی در روستاهای مورد مطالعه تأیید گردیده است.

جدول ۹. تحلیل واریانس مقایسه ابعاد کیفیت زندگی

ابعاد	سطح معناداری	جمع مجزورات		میانگین مجزورات	
		بین گروهی	درون گروهی	بین گروهی	درون گروهی
اقتصادی	۰/۰۰۰	۳۶/۹۶۹	۱۰/۳۴۲	۰/۱۰۸	۰/۶۵۲
اجتماعی	۰/۰۰۰	۶۸/۴۹۷	۲۰/۴۴۴	۰/۰۲	۱/۲۷
کالبدی	۰/۰۰۰	۴۹/۶۰۹	۱۴/۷۴۰	۰/۱۴۵	۰/۹۲۱
محیطی	۰/۰۰۰	۴۹/۰۷۰	۱۳/۰۵۸	۰/۱۴۳	۰/۸۱۶

نتیجه گیری

کیفیت زندگی یکی از اهداف راهبردی توسعه روستایی قلمداد می‌شود. بهبود کیفیت زندگی می‌تواند زمینه‌های توسعه اجتماعی، اقتصادی و کالبدی را به همراه داشته باشد. بنابراین مفهوم کیفیت زندگی می‌تواند به‌عنوان ابزاری نیرومند جهت نظارت بر برنامه‌ریزی توسعه در جامعه استفاده شود و به برنامه ریزان برای نظارت بر اجتماع، ارزیابی اثربخشی و کارایی سیاست‌ها و برنامه‌های فعلی و تدوین برنامه‌های جدید کمک کند، تاکنون پژوهش زیادی در رابطه با کیفیت زندگی در مناطق روستایی انجام شده است اما پژوهشی با عنوان سطح شاخص‌های کیفیت زندگی و توسعه روستایی صورت نگرفته است از این‌رو؛ پژوهش حاضر به بررسی رابطه سطح شاخص‌های کیفیت زندگی روستاییان و توسعه روستایی؛ بخش جزینک، شهرستان زهک پرداخته است. جهت تعیین سطح کیفیت زندگی خانوارهای ساکن در روستاهای مورد مطالعه، داده‌های مندرج در پرسشنامه در قالب معیارها و شاخص‌های مرتبط با هر یک از معیارها با استفاده از روش آنتروپی (جدول ۴ تا ۶) تعیین وزن شده و سپس در قالب روش saw (جدول ۷) روستاها طبقه‌بندی شده است. نتایج حاکی از آن است در میان شاخص‌های کیفیت زندگی شاخص‌های کیفیت محیط و کیفیت اوقات فراغت شامل: (وجود جایگاه دفن زباله، رضایت از محیط روستا از نظر حیوانات مزاحم و ولگرد، رضایت از فضای سبز، رضایت از کیفیت آب، رضایت از آب‌وهوا، توان خانواده برای مسافرت سالانه، دسترسی به مراکز فرهنگی - هنری (تئاتر، سینما). امکانات مناسب ورزشی.) به ترتیب با وزن ۰/۰۰۹ و ۰/۰۲۳ کمترین سطح از نظر شاخص‌های کیفیت زندگی را در میان روستاهای بخش جزینک دارا می‌باشند.

همچنین شاخص‌های کیفیت سلامت و امنیت و کیفیت زیرساخت شامل: (دسترسی به مراکز بهداشتی و درمانی، خانه بهداشت، درمانگاه، حمام و مانند این‌ها)، داشتن برنامه غذایی مناسب (مصرف هفتگی مواد پروتئینی در برنامه غذایی، مصرف هفتگی میوه)، دسترسی به پاسگاه و پلیس در لحظات اضطراری، وجود امنیت در روستا، داشتن اتحاد و همبستگی، مشارکت افراد (همکاری با شوراها و دهیار در امور مربوط به روستا، کمک مالی و...)، میل به ماندگاری، (دسترسی به حمل‌ونقل عمومی، دسترسی به مراکز خرید کالاهای اساسی، دسترسی به جایگاه توزیع) به ترتیب با دارا بودن وزن ۰/۰۴۹ و ۰/۰۸۰ دارای حد مطلوب می‌باشند. این مطلب نتایج مطالعه ایلانلو و زبیدی در زمینه توسعه پایدار و شاخص کیفیت زندگی را تأیید می‌کند.

در طبقه‌بندی سطح کیفیت زندگی روستاهای مورد مطالعه که بر مبنای مدل saw، صورت گرفت، روستاهای جزینک، ندام شرقی و صفدر میربیک به ترتیب با نمره نهایی ۰/۵۸۶، ۰/۵۸۱، ۰/۵۷۶ با بیشترین امتیاز از مناسب‌ترین وضعیت از نظر شاخص‌های کیفیت زندگی برخوردارند. درحالی‌که روستاهای قلعه‌نو، آس قاضی و لچوی به ترتیب با نمره نهایی ۰/۴۹۴، ۰/۴۹۴، ۰/۴۹۱ در رتبه آخر قرار می‌گیرند. جهت مقایسه روستاهای نمونه از لحاظ شاخص‌های کیفیت زندگی از آزمون آماری تحلیل واریانس استفاده شد که نشان‌دهنده این است بین میانگین نمره‌های چهار بعد (اقتصادی، اجتماعی، کالبدی و محیطی) روستاهای مورد مطالعه تفاوت معناداری وجود دارد.

درنهایت؛ جهت بررسی رابطه سطح شاخص‌های کیفیت زندگی روستاییان و توسعه روستاهای مورد مطالعه؛ از ضریب

همبستگی اسپیرمن که میزان همبستگی رابطه میان دو متغیر ترتیبی را نشان می‌دهد استفاده شد. (sig) کمتر از ۰/۰۰۰ درصد محاسبه شده است که سطح ۰/۰۵ معنی دار است، که بین سطح شاخص‌های کیفیت زندگی روستاییان و توسعه روستاهای بخش جزینک، رابطه معناداری وجود دارد. این نتایج با مطالعات دانائی و همکاران مبنی بر تحلیل نقش شاخص‌های (اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و کالبدی) کیفیت زندگی در توسعه پایدار روستایی همخوانی ندارد.

تقدیر و تشکر

در خاتمه، نویسندگان این مقاله مراتب قدردانی و سپاس خالصانه خود را از کلیه پژوهشگرانی که با تحقیقات متنوع در زمینه کیفیت زندگی در ایران موجبات فراهم آوردن انجام دادن پژوهشی با رویکرد ارزیابی سطح شاخص‌های کیفیت زندگی روستایی را فراهم کرده‌اند ابراز می‌دارند.

منابع

- ۱) ابراهیم‌زاده، عیسی و رحمانی، اسماعیل. (۱۳۹۴). ارزیابی کیفیت زندگی ذهنی-ادراکی در مناطق شهری و تبیین عوامل مؤثر بر آن مطالعه موردی: شهر کنارک. مجله شهر پایدار، ۲(۴)، ۱۶-۱.
- ۲) احدنژاد، محسن؛ جعفری، مینا و جعفری، نسرين. (۱۳۹۶). ارزیابی توسعه درون‌زای بافت مرکزی شهرها با تأکید بر شاخص‌های کیفیت زندگی؛ مطالعه موردی بافت مرکزی شهر زنجان. پژوهش و برنامه‌ریزی شهری، ۲۸، ۲۰-۱.
- ۳) ازکیا، مصطفی و حسنی‌راد، کریم. (۱۳۸۸). نقش اعتماد اجتماعی در مشارکت مردم در طرح‌های توسعه روستایی، پژوهش‌نامه علوم اجتماعی، ۳(۱)، ۲۷-۷.
- ۴) اصغرپور، محمدجواد. (۱۳۸۷). تصمیم‌گیری چند معیاره. چاپ ششم، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- ۵) ایلانلو، مریم و زبیدی، سحر. (۱۳۹۷). بررسی جغرافیایی توسعه پایدار با رویکرد شاخص کیفیت زندگی (اهواز). فصلنامه پژوهش‌های نوین علوم جغرافیایی، معماری و شهرسازی، ۱۷، ۵۷-۳۳.
- ۶) برقی، حمید؛ اصلانی سنگده، بیتا و حسین زاده سورشجانی، نسیم. (۱۳۹۷). نقش تعاونی‌های تولید در توسعه روستایی با تأکید بر ابعاد کیفیت زندگی: مطالعه موردی دهستان رحمت بخش سیدان، شهرستان مرودشت. فصلنامه روستا و توسعه، ۳۱(۳)، ۱۴۵-۱۶۷.
- ۷) پورطاهری، مهدی؛ رکن‌الدین افتخاری، عبدالرضا و فتاحی، احدا.. (۱۳۹۰). (ارزیابی کیفیت زندگی در نواحی روستایی (مطالعه موردی: دهستان خاوه شمالی، استان لرستان). پژوهش‌های جغرافیای انسانی، ۷۶، ۳۱-۱۳.
- ۸) حاج یوسفی، علی. (۱۳۸۵). کیفیت زندگی و راهبردهای اصلاحی. نشریه دهاتی، ۲۸، ۱۲-۱.
- ۹) حسنی نژاد، آسیه؛ مسیبی، سمانه و حسنی نژاد، اردلان. (۱۳۹۵). ارزیابی و سنجش شاخص‌های کیفیت زندگی در محلات شهری (مطالعه موردی: حاجی‌آباد فارس). مجله جغرافیا و توسعه ناحیه‌ای، ۱، ۱۸۴-۱۶۶.
- ۱۰) حسین‌زاده، اکبر؛ چراغی، مهدی و مرادی فر، سمیرا. (۱۳۹۶). تحلیل وضعیت کیفیت زندگی در نواحی روستایی (مطالعه موردی: دهستان بوغداکندی، شهرستان زنجان). اندیشه جغرافیایی، ۹(۱۶)، ۶۸-۴۲.
- ۱۱) خاکپور، براتعلی؛ محمدی، چنور؛ داوری، الهام و اکبری، مجید. (۱۳۹۷). بررسی وضعیت شاخص‌های توسعه در شهرستان‌های کرمانشاه با استفاده از تکنیک ادغام. جغرافیا و توسعه، ۵۶، ۹۰-۷۳.
- ۱۲) خانی، فضیله؛ قدیری معصوم، مجتبی و ملکان، احمد (۱۳۹۲). تأثیر مؤلفه سرمایه اجتماعی بر ارتقای توسعه روستایی، مطالعه موردی: دهستان گودین، شهرستان کنگاور، جغرافیا (فصلنامه بین‌المللی انجمن جغرافیای ایران)، دوره جدید، ۱۱(۳۸)، ۱۵۲-۱۳۳.
- ۱۳) خراسانی، محمدامین؛ حاجیلو، مهدی و ولی‌زاده، زینب. (۱۳۹۳). سنجش و ارزیابی مؤلفه‌های کیفیت زندگی در روستاهای

- دهستان کرسف شهرستان خداآینده. مجله پژوهش و برنامه‌ریزی روستایی، سال ۳(۸)، ۸۰-۶۶.
- ۱۴) دانائی، علی؛ شریعت پناهی، ولی و مهدوی، مسعود. (۱۳۹۶). تحلیل نقش شاخص‌های (اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و کالبدی) کیفیت زندگی در توسعه پایدار روستایی (مطالعه موردی: دهستان بهمنی گرمسیری، شهرستان بهمنی از توابع استان کهگیلویه و بویراحمد). فصلنامه جغرافیایی سرزمین، ۱۴(۵۳)، ۹۲-۷۱.
- ۱۵) رحیمی، محمد و پازند، فاطمه. (۱۳۹۵). اثرات گردشگری بر توسعه شهر با رویکرد ارتقای کیفیت زندگی (مطالعه موردی: شهر گچساران). نشریه مطالعات نواحی شهری، ۷، ۳۷-۱۹.
- ۱۶) رضوانی، محمدرضا و منصوریان، حسین. (۱۳۸۷). سنجش کیفیت زندگی؛ بررسی مفاهیم، شاخص‌ها، مدل‌ها و ارائه مدل‌های پیشنهادی برای نواحی روستایی. فصلنامه روستا و توسعه، ۱۱(۳)، ۲۶-۱.
- ۱۷) سجادیان، ناهید؛ نعمتی، مرتضی؛ شجاعیان، علی و دامن باغ، صفیه. (۱۳۹۲). تحلیل شاخص‌های کیفیت زندگی شهری. فصلنامه توسعه اجتماعی، ۷(۳)، ۳۲-۸.
- ۱۸) سکاران، اوما. (۱۳۸۱). روش‌های تحقیق در مدیریت، ترجمه محمد صائبی و محمود شیرازی، چاپ دوم. تهران: انتشارات موسسه عالی آموزش و پژوهش مدیریت و برنامه‌ریزی.
- ۱۹) سیف‌الدینی، فرانک. (۱۳۸۱). فرهنگ واژگان برنامه‌ریزی شهری و منطقه‌ای، چاپ دوم. شیراز: دانشگاه شیراز.
- ۲۰) شمسی، صالح پور و جلالیان، حمید. (۱۳۹۶). سنجش پایداری کیفیت زندگی در سکونتگاه‌های روستایی (مطالعه موردی: دهستان حسنلو، آذربایجان غربی، ایران). فصلنامه راهبردهای توسعه روستایی، ۴(۴)، ۴۵۲-۴۲۷.
- ۲۱) غفاری، غلامرضا. امید، رضا. (۱۳۹۰). کیفیت زندگی شاخص توسعه اجتماعی. تهران: نشر شیرازه.
- ۲۲) فتاحی، احدالله؛ خراسانی، محمدمامین و پایدار، ابوذر. (۱۳۹۱). کیفیت زندگی و توسعه انسانی، تهران: نشر انتخاب.
- ۲۳) فتحی، سروش و مطلق، معصومه. (۱۳۸۹). رویکرد نظری بر توسعه پایدار روستایی مبتنی بر فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT). فصلنامه جغرافیای انسانی، ۲(۲)، ۶۶-۴۸.
- ۲۴) فرجی سبکیار، حسنی؛ صادقلو، طاهره و سجاسی قیداری، حمدالله. (۱۳۹۰). سنجش کیفیت زندگی در مناطق روستایی: مطالعه موردی دهستان آق بلاغ استان زنجان. فصلنامه روستا و توسعه، ۱۴(۴)، ۴۸-۲۷.
- ۲۵) قائد رحمتی، صفر و جمشیدی، صدیقه. (۱۳۹۴). ارزیابی رابطه بین شاخص‌های عینی و ذهنی کیفیت زندگی در روستاهای ادغام‌شده در شهر (مطالعه موردی: محله‌های خیرآباد و عیش‌آباد شهر یزد). پژوهش‌های جغرافیای انسانی، ۴۷(۱)، ۸۰-۶۳.
- ۲۶) محمودی آذر، امین؛ هاشم‌پور، رحیم و مرعشی، فواد. (۱۳۹۶). تحلیلی بر تعامل کیفیت زندگی عینی و ذهنی بر مبنای دسترسی به خدمات عمومی در بافت تاریخی شهر ارومیه. نشریه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی، ۱۷(۴۵)، ۲۲۵-۲۰۷.
- ۲۷) میر لطفی، محمدرضا؛ علوی زاده، سیدامیرمحمد؛ بندانی، میثم؛ شیبانی شاد، اعظم و کمان باز، معصومه. (۱۳۹۶). تحلیل رابطه بین سطح توقعات روستاییان و توسعه روستایی مطالعه موردی: روستاهای منطقه سیستان. مجله جغرافیا و توسعه، ۴۹، ۱۶۲-۱۴۳.
- ۲۸) نقوی، محمدرضا؛ دیوسالار، اسدالله و ریاحی، وحید. (۱۳۹۶). سنجش کیفیت زندگی در شهرهای ساحلی با استفاده از مدل DEMATEL. نمود موردی: شهر ساحلی نور. مجله جغرافیا و توسعه، ۵۲، ۲۲۶-۲۱۱.
- 29) Ahadnejad, M., Jafari, M., & Jafari, N. (2017). evaluation of endogenous development of the central fabric of cities with emphasis on quality of life indicators; Case study of the central context of Zanjan city. research and urban planning, 28, 20-1. [in Persian].
- 30) Asgharpour, M. (2008). Multi-Criteria Decision Making. Tehran : University of Tehran Press.
- 31) Azkia, M., & Hassani Rad, K. (2009). The Role of Social Trust in People's Participation in Rural Development Plans, Social Science Research Journal, 3(1), 7-27. [in Persian].
- 32) Barghi, H., Aslani, B., & Hosseinzadeh, N. (2016). The Role of Production Cooperatives in Rural Development with Emphasis on the Dimensions of Quality of Life: A Case Study of Rahmat Bakhsh Seydan Village, Marvdasht County. Journal of Village and Development, 21, (3), 167-145. [in Persian].

- 33) Bonaiuto, N., & Forrara, F. (2003). Perceived Residential Environment Quality and Neighborhoods Attachment in Urban Environmental: a Confirmation Study on the City of Rome. *Landscape and Urban Planning*, 65(1), 41-52. [in Persian].
- 34) Cantarero, R. & Potter, J. (2014): Quality of Life, Perceptions of Change and Psychological Well-Being of the Elderly Population in Small Rural Towns in the Midwest. *The International Journal of Aging and Human Development*, 78(4), 299-322.
- 35) Danaei, A., Shariat, P., & Vali Mahdavi, M. (2017). Analysis of the role of indicators (economic, social, cultural and physical) quality of life in sustainable rural development (Case study: Bahmaei tropical village, Bahmaei city of Kohkiluyeh and Boyer-Ahmad province), *Geographical Quarterly of Sarzamin*, 14 (53), 92-71. [in Persian].
- 36) Ebrahimzadeh I., & Rahmani, I. (2015). assessing the quality of mental-perceptual life in urban areas and explaining the factors affecting it Case study: Shahr-e Konarak, *Journal of Sustainable City*, 2(4), 1-16. [in Persian].
- 37) Faraji Sabkbar, H. A., Sadeghloo, T., & Sajasi Gheidari, H. (2011). Assessing the quality of life in rural areas: A case study of Aghbolagh village in Zanjan province. *Journal of Rural and Development*, 14(4), 48-27. [in Persian].
- 38) Fathi, S., & Absolute, M. (2010). Theoretical Approach to Sustainable Rural Development Based on Information and Communication Technology (ICT). *Journal of Human Geography*, 2, 1-12. [in Persian].
- 39) Fattahi, A., Khorasani, M.A., Paydar, A. (2012). *Quality of Life and Human Development*, Tehran: Select Publishing. [in Persian].
- 40) Gholamreza, G., & Reza, O. (2011). *Quality of Life Index of Social Development*, Tehran: Shirazeh Publishing. [in Persian].
- 41) Glebovaa, I., & Khabibrahmanovab, R. (2014). Life quality evaluation in the million-plus population cities of Russia: Results of empirical research. *Procedia Economics and Finance*, 14, 236 - 242.
- 42) Hassani Nejad, A., & Mosaybi, S. (2016). Evaluation and measurement of quality of life indicators in urban areas (Case study: Hajiabad Fars), *Journal of Geography and Regional Development*, 1, 184-166. [in Persian].
- 43) Hosseinzadeh, A., Cheraghi, M., & Moradifar, S. (2017). Analysis of quality of life in rural areas (Case study: Boghdakandi village, Zanjan city), *Geographical Thought*, 9(16), 68-42. [in Persian].
- 44) Ilanloo, M., & Zabidi, S. (2017). Geographical study of sustainable development with the approach of quality of life index (Ahvaz), *Journal of New Research in Geographical Sciences, Architecture and Urban Planning*, 17, 57-33. [in Persian].
- 45) Jackson, T. (2005). Live Better by Consuming Less? Is There a DDouble Dividend? in Sustainable Consumption?. *Journal of Industrial Ecology*, 20, 19-36.
- 46) Kampb, I., e.Van, L. Kees., Marsmana, G. (2003). Urban enviornmental quality and human well-being Towards a conceptual framework and demarcation of concepts; a literature study.
- 47) Khakpour, B., Mohammadi, C., Judgment, i., & Akbari, M, (2018). Investigating the status of development indicators in Kermanshah cities using integration. geography and development techniques, 56, 90-73. [in Persian].
- 48) Khani, F., Ghadiri, M., & Malekan, A. (2013). The Impact of Social Capital Component on Promoting Rural Development, Case Study: Godin County, Kangavar County, *Geography (International Quarterly of the Iranian Geographical Association)*, 11(38), 152-133. [in Persian].
- 49) Khorasani, M. A., Hajiloo, M., & Valizadeh, Z. (2014). Measuring and evaluating the components of quality of life in the villages of Karsaf sub-district of Khodabandeh Sharestan. *Journal of Rural Research and Planning*, 3(8), 80-66. [in Persian].
- 50) Mahmoudi Azar, A., Hashempour, R., & Marashi, F. (2017). An Analysis on the Interaction of Objective and Mental Quality of Life Based on Access to Public Services in the Historical Context of Urmia, *Journal of Applied Research in Geographical Sciences*, 17(45), 225-207. [in Persian].

- 51) Naghavi, M. R., Divasalar, A., & Riahi, V. (2017). Measuring the quality of life in coastal cities using the DEMATEL model, a case study: Noor Coastal City. *Journal of Geography and Development*, 52, 226-211. [in Persian].
- 52) Naghavi, M., Divasalar, A., & Riahi, V. (2017). Measuring the quality of life in coastal cities using DEMATEL model, Case study: Noor coastal city. *Journal of Geography and Development*, 52, 226-211.
- 53) Portaheri, M., Rokanuddin Eftekhari, A. R., & Fattahi, A. (2012). (Assessment of quality of life in rural areas (Case study: North Khavveh village, Lorestan province). *Human Geography Research*, 76, 13-13. [in Persian].
- 54) Rahimi, M., & Pazand, F. (2016). The effects of tourism on city development with the approach of improving the quality of life (Case study: Gachsaran city). *Journal of Urban Studies*, 7, 19-37. [in Persian].
- 55) Rahmati, S., & Jamshidi, S. (2015). Assessing the relationship between objective and subjective indicators of quality of life in integrated villages in the city (Case study: Khairabad and Eishabad neighborhoods of Yazd). *Human Geography Research*, 47(1), 80-63. [in Persian].
- 56) Rezvani, M., & Mansoorian, H. (2008). Measuring the quality of life; Investigation of concepts, indicators, models and presentation of proposed models for rural areas, *Journal of Rural and Development*, 11(3), 26 -1. [in Persian].
- 57) Sajjadian, N., Nemati, M., Shojaeian, A., & Garden skirt, S. (2013). Analysis of quality indicators of urban life, *Social Development Quarterly*, 7(3), 32-8. [in Persian].
- 58) Sakaran, O. (2002). *Research Methods in Management*, translated by Mohammad Saebi and Mahmoud Shirazi, Second Edition, Publications of the Higher Institute of Management Education and Research and Planning, Tehran. [in Persian].
- 59) Sanchez, A., Chica-Olmo, J. & Jimenez-Aguilera, J. (2018). A Space-Time Study for Mapping Quality of life in Andalusia During the Crisis, *Social Indicators Research*, 1, 699-728.
- 60) Shamsi, S., Jalalian, H. (2017). Measuring the Sustainability of Quality of Life in Rural Settlements (Case Study: Hasanlu Village, West Azerbaijan, Iran). *Journal of Rural Development Strategies*, 4(4), 452-427. [in Persian].